

SOUHRNNÁ ZPRÁVA

JAK REAGOVALI NA SOUČASNOU ENERGETICKOU KRIZI SAMOSPOTŘEBITELÉ?

Válka na Ukrajině vyvolala v Evropě značné psychologické, sociální a ekonomické reakce, zejména v energetickém sektoru, kde se hlavní výzvou stala energetická bezpečnost a ceny prudce vzrostly. Prerušeni dodávek zemního plynu a ropy z Ruska donutilo vlády přehodnotit své energetické politiky, zatímco občané přizpůsobili své chování, což vedlo k občanským iniciativám zaměřeným na rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Tyto snahy, zejména ze strany samospotřebitelů investujících do fotovoltaických elektráren a lidí využívajících alternativní řešení vytápění, jako jsou tepelná čerpadla, poukazují na posun směrem k lokálnějším energetickým řešením. Decentralizované systémy obnovitelných zdrojů energie umožňují komunitám převzít kontrolu nad svou spotřebou energie, čímž podporují větší odolnost (i proti vojenským akcím) a nezávislost na vnějších dodavatelích energie. Tato změna nejenže přispívá k budoucí energetické udržitelnosti, ale může také výrazně snížit náklady na elektřinu. Na druhou stranu je nutno podotknout, že probíhající krize prohloubila energetickou chudobu mnoha domácností.

Abychom tuto dynamiku prozkoumali, zaměřili jsme se v našem [výzkumu](#) podpořeném Mezinárodním visehradským fondem na zkušenosti samospotřebitelů, uživatelů tepelných čerpadel a těch, kteří čelí energetické chudobě ve Visehradské skupině (Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Zorganizovali jsme řadu ohniskových skupin a o výsledcích jsme informovali ve [výstupní zprávě](#). V této souhrnné zprávě předkládáme celková zjištění týkající se samospotřebitelů (tj. lidí, kteří energie zároveň spotřebovávají i vyrábějí, např. pomocí fotovoltaických panelů instalovaných na střeše svého domu) a navrhuje řadu doporučení pro tvůrce politik.

Motivace samospotřebitelů v našem výzkumu k instalaci solárních panelů byla dána především ekonomickými důvody, jako jsou konkurenceschopné ceny obnovitelných zdrojů energie a nízkouhlíkových alternativ, dlouhodobé úspory z používání elektrických vozidel (nabíjených vlastní elektřinou) a snaha najít řešení, která povedou k větší energetické nezávislosti. Pouze v Polsku byla významným faktorem, který dodatečně urychlil rozvoj mikroinstalací fotovoltaických panelů, válka na Ukrajině. Samospotřebitelé také uváděli nezávislost získanou po instalaci solárních panelů jako faktor, který zlepšuje jejich vnímání energetické bezpečnosti. Mysleli tím však nezávislost na domácích dodavatelích elektřiny, vůči nimž byli ve většině případů velmi kritičtí; polští samospotřebitelé navíc uvedli, že chtějí být nezávislí na státu. Někteří čeští samospotřebitelé byli v tomto ohledu výjimkou, neboť za základní kámen své energetické bezpečnosti považovali stabilní energetické společnosti. Domníváme se, že tento argument lze vztáhnout k vrcholu energetické krize, kdy mnoho malých až středně velkých českých energetických společností zkrachovalo a statisíce jejich zákazníků zůstaly závislé na velkém dodavateli poslední instance.

Pro samospotřebitele byly výhody vlastnictví fotovoltaické elektrárny jasně zřetelné a tvrdili, že energetická krize je ještě zvýraznila, protože návratnost investice se díky vyšším úsporám výrazně zkrátila. Přesto zdůraznili dvě významná omezení. První se týká skladování energie, a to jak fyzického, tak virtuálního. Samospotřebitelé uváděli, že je pro ně obtížné investovat do infrastruktury pro ukládání energie, protože již investovali velké prostředky do solárních panelů a mají pochybnosti o návratnosti takové investice, zejména v situaci, kdy své chování přizpůsobili výrobní křivce, tj. nastavením provozu největších spotřebičů – např. nabíjení elektromobilu – v době výrobní špičky. Z našeho výzkumu skutečně vyplývá, že samospotřebitelé změnili chování, aby

zvýšili účinnost své fotovoltaické elektrárny a minimalizovali množství energie, kterou posílají do sítě, což vnímají jako kriticky důležité.

Kromě toho se po instalaci fotovoltaických elektráren začali samospotřebitelé mnohem více zajímat o trh s energií, práva spotřebitelů a předpovědi počasí. Situace s virtuálními bateriemi (samospotřebitelé mohou posílat elektřinu do systému a stejné množství později spotřebovat, když se jim to hodí) je mnohem výhodnější – a proto podporovaná a využívaná – v Maďarsku a České republice. V ostatních zemích Visegrádské skupiny byla pravidla pro samospotřebitele mnohem méně příznivá, a proto se většina jich snažila spotřebovat elektřinu okamžitě, aniž by využila možnosti virtuálních baterií.

Tento problém souvisí s druhým hlavním omezením, které se týká stávajícího regulačního rámce a z něj vyplývajícího vztahu k energetickým společnostem. Neustále se měnící pravidla, která jsou nejasná a samospotřebiteli často považována za nespravedlivá, odrazují domácnosti od dalších investic do obnovitelných zdrojů energie. Samospotřebitelé si stěžovali, že neexistují stálé právní předpisy týkající se cen a účtování energie, kterou vyrobí nebo naopak odeberou ze sítě. V Polsku tato situace dokonce dala vzniknout protestnímu hnutí. Tento problém úzce souvisí s nedostatečně rozvinutou elektrickou sítí, která není schopná přijímat elektřinu od samospotřebitelů v situaci výrazného výrobního přebytku (tj. ve slunečné dny). Potenciál fotovoltaických zařízení tak nemůže být plně využit a samospotřebitelé zůstávají ve ztrátě. Doba návratnosti jejich investice se tímto způsobem prodlužuje.

Mezi významné překážky většího rozšíření solární energie patří omezené povědomí veřejnosti o dlouhodobých finančních výhodách, nedostatečné ekologické myšlení a nedostatečné informace dostupné spotřebitelům. Většina samospotřebitelů v rámci našeho výzkumu si totiž stěžovala na obtížný přístup k informacím. Tvrdili, že takové informační vakuum často vyplňují „online specialisté“ na sociálních sítích, s možným rizikem šíření dezinformací, což situaci dále komplikuje. Přestože si samospotřebitelé mezi sebou vyměňují informace a osvědčené postupy, zůstávají skeptičtí vůči možnosti vytvořit s dalšími místními samospotřebiteli energetické komunity, které by podpořily další rozvoj fotovoltaických elektráren v jejich okolí. Existují kulturní a sociální překážky, které brání přeměně individuálních mikroinstalací v energetická družstva nebo jiné komunitní formy společenské a energetické aktivity. Dokonce i maďarští samospotřebitelé, kteří se k potenciálu energetických komunit stavěli nejpozitivněji, se obávali značných překážek pro budoucí realizaci energetických komunit vzhledem k technickým (např. rozvoj rozvodné sítě), kulturním (nedostatek solidarity) a dalším problémům.

Doporučení

- Přijmout transparentní a spravedlivá pravidla umožňující všem samospotřebitelům přístup na trh s elektřinou, aby mohli flexibilně obchodovat s elektřinou vyrobenou vlastními silami.
- Zjednodušit tok informací pro potenciální samospotřebitele a investovat do šíření transparentních informací o stávajících a budoucích pravidlech, o nové organizaci trhu s elektřinou, o jeho omezeních a o dostupných systémech podpory. Podpořit rozvoj energetických komunit vytvořením komplexního rámce, který by vytvořil spravedlivý systém pro všechny jejich členy a podílníky.
- Zlepšit plánování a rozvoj elektrické sítě, aby bylo možné využívat více obnovitelných zdrojů energie.
- Zavést podpůrné režimy, které by nastartovaly nákup akumulčních zařízení (tj. baterií) pro jednotlivce.

- Přijmout pravidla, díky nimž budou virtuální baterie pro samospotřebitele výhodnější. V tomto ohledu mohou stávající maďarská a česká pravidla sloužit jako dobrý příklad pro zbytek Visegrádské skupiny.